

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษามีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาค้นคว้าจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางประกอบการศึกษา โดยเสนอเนื้อหาสาระตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับประชาคม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
4. บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาคมถือเป็นหัวใจสำคัญในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้การวางแผนตรงกับความต้องการของประชาชน และสามารถแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง การนำเสนอซึ่งความคิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนจึงถือเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้แตกต่างกันแต่ก็มีความสอดคล้องบางประการดังนี้

วิโรจน์ รอดวงษ์ (2544 : 46) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชุมชน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายๆเรื่องแล้วแต่กรณี การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจตีกรอบได้แตกต่างกัน เดิมรัฐมักจะมองในแง่ของการร่วมสมทบแรงงาน วัสดุ เงิน ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมกันทำงาน หรืออาจมองในแง่ของการเน้นการมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำงานและร่วมกันบำรุงรักษา มากกว่าการร่วมสมทบเงินหรือแรงงาน

สุภาพ ศรีเมือง (2544 : 12) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆอันมีผลกระทบถึงตน

คารม คำพิชุรย์ (2545 : 15) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมในการกระทำกิจกรรมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอน ซึ่งผลที่เกี่ยวข้องกับประชาชนได้เร้าใจให้เกิดการกระทำที่มีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุผลในสิ่งที่ประชาชนมุ่งหวัง กับทั้งที่ทำให้เกิดความรู้อีกรับผิดชอบร่วมกัน

กัจจिरา ปกป้อง (2546 : 11) การมีส่วนร่วมเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงสถานการณ์ของเขาว่า เขาควรกระทำอย่างไรบ้างเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้การกำหนด และการดำเนินการของประชาชนเองทั้งนี้จะเกี่ยวข้องกับการเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็นวางแผนตัดสินใจดำเนินการ และการติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมอาจเป็นการเข้าร่วมโดยตรงด้วยตนเอง หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าร่วม โดยผู้เข้าร่วมอาจอยู่ในฐานะผู้กระทำ (Actors) หรืออาจอยู่ในฐานะผู้ได้รับประโยชน์ (Benefit) อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาจะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1. ร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดร่วมสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหา และสนองความต้องการ
3. ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมบริหารงาน ร่วมพัฒนาทั้งสติปัญญา แรงงาน และทุน ตามขีด

ความสามารถ รวมทั้งการติดตามประเมินผล และซ่อมบำรุงที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมนั้น

วาสนา ถิ่นขาม (2548 : 26) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกัน โดยเริ่มที่แต่ละคนมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยกิจกรรมเหล่านั้น สัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของประชาชน เป็นปัญหาที่เห็นพ้องต้องกันว่าเกิดขึ้นภายในชุมชน จนก่อให้เกิดเป็นกิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน โดยกิจกรรมหรือโครงการนั้นเกิดจากการกระทำโดยบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ที่กระทำผ่านองค์กร องค์กรจึงเปรียบเสมือนตัวนำสู่การเปลี่ยนแปลง ที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนได้

พัชรินทร์ สิริสุนทร (2549 : 33) การมีส่วนร่วม หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ทัศนคติ ความต้องการ และวัฒนธรรมการพัฒนาของผู้แสดงทางสังคม (Social Actors) ทุกภาคส่วน เพื่อมีส่วนแบ่งในอำนาจของการตัดสินใจ และรับประโยชน์จากการพัฒนา

จิราวัลย์ วรวงศ์ (2550 : 25) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้ เข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนแรก ในการค้นหาปัญหา ตระหนักถึงปัญหาที่มีส่วนร่วมในการ วางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา มีส่วนร่วมในการลงทุนในส่วนของสินทรัพย์ แรงงาน และวัสดุอุปกรณ์ ต่าง ๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

สรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในการกระทำ กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งขององค์กร โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ปรึกษาหารือ ร่วมกัน ปฏิบัติงานร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน และมีการประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน เป็นต้น

2. หลักการมีส่วนร่วม

ปารีชาติ วลัยเสถียร (2543 : 138-139) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะกล่าวคือ

ลักษณะที่ 1 การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด โครงการ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การ บริหารจัดการการติดตามประเมินผล รวมถึงการรับผิดชอบต่อชนที่เกื้อหนุนจากโครงการ โดยที่ โครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

ลักษณะที่ 2 การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นสองประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง และการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ โดย การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถ ในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่ง ความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาและมีการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนา โดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจาก ส่วนกลางมาสู่ส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมืองการบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดการทรัพยากร โดยอยู่ในมาตรฐานเดียวกับประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการกำหนด อนาคตของตนเอง

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายกว้างซึ่งมักจะคาบ เกี่ยวกับการพัฒนานั้น ก็คือ การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายในการตัดสินใจ กำหนดปัญหาความ

ต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจ ให้แก่ประชาชน/กลุ่ม/องค์กรชุมชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ สามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีชีวิตที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชน/ชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีอิสระ การทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายได้ ทั้งนี้ การจะเกิดสภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามความหมายที่กล่าวถึงข้างต้น จะต้องเกิดสภาพการณ์หรือเงื่อนไขสำคัญ คือ การมีความตระหนักและความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนที่มีจำนวนมากพอต่อการริเริ่มโครงการ/กิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใด ที่เป็นการต้องการของส่วนรวม โดยความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบเพื่อการดำเนินการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ โดยมีลักษณะเป็นการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

วันรักษ์ มิ่งมณีนาถิน (2541 : 10) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุก ขั้นตอนของ โครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มาก ขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วม ทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

อนุชัย บุรณะประเสริฐกุล (2545 : 24) แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชน มีแนวคิดพื้นฐาน 3 ประการ คือ

1. ให้ประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนา โดยได้แสดงความคิดเห็นการเขียนการพูด ร่วมสละทรัพย์ วัสดุ แรงกายและเวลา
2. เป้าหมายของกิจกรรมการพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งพาและพัฒนาตนเอง มิใช่พึ่งพารัฐหรือพึ่งพางค์กรพัฒนาภายนอก
3. กระบวนการพัฒนาขีดหลักต่างขึ้นบน ซึ่งต้องถือชาวบ้านเป็นหลักในการแก้ปัญหา กิจกรรมพัฒนาจะเริ่มจากชุมชน

สุดาวรรณ มีบัว (2547 : 40) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันทำกิจกรรมหรือการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตาม

ทิศทางที่ต้องการ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมกลุ่มในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอน โดยร่วมคิดหาแนวทางวิธีการในการดำเนินงาน ร่วมดำเนินการ ร่วมในการกำหนดเปลี่ยนแปลง การร่วมในการตัดสินใจ และร่วมติดตามการดำเนินงานในกิจกรรมที่ทำร่วมกันรวมทั้งรับประโยชน์จากกิจกรรมนั้นด้วย

อังคณา วงษ์นอก (2547 : 26) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงกับองค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนขององค์การบริหารส่วนตำบลในทุกขั้นตอน และการมีส่วนร่วมโดยอ้อมของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมผ่านตัวแทนของประชาชนนั้นคือ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่บริหารงานในกิจกรรมแทนตนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม ได้ทั้งทางตรง และทางอ้อม การเปิดโอกาสและเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้มีหน้าที่ในการวางแผนจะละเลยมิได้

สรุป หลักการมีส่วนร่วม ควรเริ่มต้นตั้งแต่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาของประชาชน การมีส่วนร่วมในการหาวิธีการแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการติดตามผล โดยกระบวนการมีส่วนร่วมควรเริ่มจากระดับล่างสู่ระดับบน มีการกระทำผ่านตัวกลาง คือผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นแกนนำในภาคประชาชนของตำบลในการเป็นสื่อกลางที่ดี ที่จะส่งเสริมและเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น

3. รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ในการที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนินงานได้อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยให้บุคคลหรือสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์และขั้นตอนดังต่อไปนี้

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ (2545 : 116) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความ ต้องการนโยบายและวัตถุประสงค์ของ โครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้
2. ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด
3. ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

อังคณา วงษ์นอก (2547 : 28) ได้อธิบายการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วม ในการริเริ่มโครงการ เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมใน ขั้นวางแผนโครงการ เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนการกำหนดทรัพยากร และแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วม ในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนทำประโยชน์ให้แก่โครงการ การมีส่วนร่วมในการออกทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือโดยการบริหารงาน และการประสานงาน ตลอดจนการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วม ในการรับผลที่เกิดโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากโครงการหรือมีส่วนในการรับผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นจากโครงการ ซึ่งผลประโยชน์หรือผลเสียนี้อาจเป็นด้านวัตถุหรือด้านจิตใจที่มีผลต่อสังคมหรือบุคคลก็ได้

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วม ในขั้นการประเมินผลโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า โครงการพัฒนาที่พวกเขาดำเนินการนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อ หรือมีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ หรืออาจจะเป็นการประเมินผลในภาพรวมทั้งหมดของโครงการก็ได้

ขั้นตอนและระดับของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายสาขา ได้พยายามศึกษาจำแนกลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมไว้หลายแบบ โดยใช้เกณฑ์ในการจำแนกแตกต่างกัน (ธีระพงษ์ แก้วหาญชัย, 2543 : 149 - 163)

การจำแนกการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการมีส่วนร่วม สามารถจำแนกขั้นตอนหรือประเภทของการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ : ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้อง ดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และ การตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน : จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำการ ประโยชน์ให้แก่โครงการ ได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน การให้ความช่วยเหลือด้านแรงงานหรือข้อมูล เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ : ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นั้นจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการ กระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทาง ลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล : การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต ก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้นอกจาก การจำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดกล่าวการมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้นน่าจะมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา : ขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตนเองได้ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะจะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็น ความสำคัญของกิจกรรมนั้น แต่อาจมองปัญหาไม่ได้เด่นชัด เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาจึงเสมือน กระจอกเงยผู้คอยสะท้อนภาพให้ชุมชนมองเห็นและวิเคราะห์ปัญหาได้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม : การวางแผนการดำเนิน กิจกรรมเป็นขั้นตอนต่อไปนี้ที่ขาดไม่ได้ หากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงานการพัฒนา ให้เสร็จสิ้นโดยจับใจ ก็จะดำเนินการวางแผนงานด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการ วางแผน จะช่วยให้ชุมชนเข้าใจปัญหาพัฒนาประสบการณ์ของตนเองและสามารถวางแผนได้ด้วย ตนเองในที่สุด

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน : ชุมชนมีทรัพยากรที่สามารถลงทุนและปฏิบัติงานได้ เพราะจากประสบการณ์การทำงานในชนบท อย่างน้อยก็มีแรงงาน ของตนเองเป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้ และในหลาย ๆ แห่งก็สามารถที่จะร่วมลงทุนในกิจกรรม

หลาย ๆ ประเภทได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชุมชนรู้จักคิดค้นทุนให้กับตนเองในการดำเนินงานและจะระมัดระวังรักษากิจกรรมที่สร้างขึ้นเพราะจะมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของซึ่งต่างไปจาก สภาพที่การลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากปัจจัยภายนอกจะมีอะไรเสียหายก็ไม่เดือดร้อนมากนัก และการบำรุงรักษาจะไม่เกิดขึ้นเพราะรู้สึกว่าจะไม่ใช่ชุมชน นอกจากนั้นการร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และเมื่อเห็นประโยชน์ก็สามารถจะดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไปได้

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน : ขั้นตอนนี้เป็น

ขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งอีกเหมือนกัน เพราะถ้าหากการติดตามและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนแต่เป็นการดำเนินการ โดยบุคคลภายนอก ชุมชนก็ไม่สามารถทราบว่าการที่เข้าไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ ถึงแม้ว่าจะมีผู้โต้แย้งว่าการประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ แต่ถ้าคิดถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่มุ่งจะพัฒนาคน การคำนึงถึงแต่ความเที่ยงธรรมอาจจะไร้ประโยชน์ การผสมผสานระหว่างคนภายนอกกับชุมชนน่าจะเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า เพราะนอกจากจะเป็นการประเมินแล้ว ยังแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในกระบวนการประเมินและเป็นการเผยแพร่กิจกรรมออกไปสู่ชุมชนอื่น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่นำเสนอข้างต้นนั้นจะเห็นว่าแนวคิดของ โคอเสน และอ็พฮอฟเป็นแนวคิดที่เป็นระบบมากที่สุด ส่วนแนวคิดของ อคิน รพีพัฒน์ นั้น เป็นแนวคิดที่ได้จากประสบการณ์ภาคปฏิบัติในประเทศไทย และมีความสอดคล้องกับบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของไทย ดังนั้น เมื่อผสมผสานแนวคิดเชิงทฤษฎีของ โคอเสน และอ็พฮอฟ เข้ากับแนวคิดภาคปฏิบัติของ อคิน รพีพัฒน์ (2547 : 49) แล้วสามารถจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนาเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มในขั้นริเริ่ม โครงการ : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน โครงการพัฒนา : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนิน โครงการ : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือ โดย

การบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการพัฒนา : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามา ส่วนในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากโครงการ หรือมีส่วนในการรับผลเสียที่อาจเกิดจากโครงการ ซึ่งผลประโยชน์หรือผลเสียนี้อาจเป็นด้านกายภาพหรือด้านจิตใจที่มีผลต่อสังคมหรือบุคคลก็ได้

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการพัฒนา : เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า โครงการพัฒนาที่พวกเขาดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (Formative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำกันเป็นระยะๆ หรือการประเมินผลรวม (Summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอดของโครงการทั้งหมด

อังคณา วงษ์นอก (2547 : 29) ยังได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ออกเป็น 5 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาและความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน/โครงการ
3. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผน
4. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำไปจัดทำข้อบังคับงบประมาณ

รายจ่าย

5. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ติดตาม และประเมินผล

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาได้นำมาบูรณาการ โดยใช้กรอบแนวคิดของ อังคณา วงษ์นอก (2547 : 29) เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการรวบรวมปัญหาความต้องการ หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาคมในการเข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาปัญหา/ความต้องการของหมู่บ้าน และประชาคมเข้าร่วมประชุมเพื่อสำรวจปัญหา/ความต้องการของหมู่บ้าน เป็นต้น
2. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลหรือสาเหตุของปัญหา หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาคมในการตัดสินใจเลือกปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตลอดจนหาวิธีการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน เป็นต้น

3. ด้านการกำหนดโครงการหรือกิจกรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนา กำหนดรายละเอียดโครงการ/กิจกรรมในการพัฒนา หมู่บ้าน เป็นต้น

4. ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติ หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการช่วยเหลือ กิจกรรมต่าง ๆ ของ อบต. ร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในการจัดทำแผนพัฒนา เป็นต้น

5. ด้านการติดตามประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น กำหนดหลักเกณฑ์ในการติดตามประเมินผล เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับประชาชน

1. ความหมายของประชาชน

ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (2552 : 12) ประชาชน หมายถึง การเคลื่อนไหวทาง สังคมของประชาชนที่มีจิตสำนึก เพื่อส่วนรวมในการแก้ปัญหาาร่วมกัน อาจรวมตัวกัน ในเชิงพื้นที่ ตั้งแต่พื้นที่ขนาดเล็ก ๆ เช่น ประชาชนหมู่บ้าน ประชาชนตำบล ประชาชนอำเภอ ประชาชนจังหวัด ไปจนถึงประชาคมโลก หรืออาจรวมตัวกันในเชิงกิจกรรม เช่น จส.100 ร่วมด้วยช่วยกัน ประชาชน วิจัย ประชาคมสาธารณสุข เป็นต้น

ธีรยุทธ บุญมี (2541 : 5) ประชาชน คือ การแก้ปัญหาพื้นฐานทางสังคมนั้น ควร ให้ความสำคัญกับพลังที่สามหรือพลังของสังคม หากแม้ว่าสังคมโดยรวมมีความเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ปัญญาชน ชาวบ้าน สามารถร่วมแรงร่วมใจกันผลักดันทางสังคม ปัญหา ต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ สังคมที่เข้มแข็งในความหมายของ ธีรยุทธ บุญมี นั้น จะเน้นลักษณะที่กระจัดกระจาย (Diffuse) พลังทางสังคมที่มาจากทุกส่วน ทุกวิชาชีพทุกระดับ ทุกรายได้ ทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งโดยในระยะนี้จะมีความแตกต่างจากแนวคิดประชาชนเป็น ส่วนใหญ่ หรืออำนาจของประชาชน ดังเช่นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในอดีตอย่างมาก

กรมการปกครอง (2542 : 79) ประชาชน หมายถึง สภาพของสังคมที่มี องค์ประกอบอันหลากหลายที่มีฐานมาจากประชาชนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นกลุ่มองค์กรชุมชน สมาคม ซึ่งล้วนแต่มีบทบาทสำคัญต่อการผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของ ประชาชนโดยอาศัยองค์กร กลไก กระบวนการ และกิจกรรมอันหลากหลายที่ประชาชนจัดขึ้น และด้วยความหลากหลายขององค์กรนี้ จึงเป็นเสมือนสังคมของประชาสังคมว่าควรจะต้อง ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักคือความหลากหลาย การถ่วงดุล มีการประสานเชื่อมต่อกัน (ตามความสมัครใจ) มีความสมัครใจ

กองราชการส่วนตำบล กรมการปกครอง (2544 : 12) ประชาคม หมายถึง กลุ่มตัวแทนหรือตัวแทนของประชาคมที่ได้มีการคัดเลือกจากประชาชนในท้องถิ่นขึ้นเพื่อให้กระทำการใด ๆ แทนประชาชนเขตนั้น ๆ ดังนั้น ประชาคม หมายถึง กลุ่มตัวแทนของประชาชนในสังคมใดสังคมหนึ่งที่มาจากการคัดเลือกจากประชาชน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันมีวัตถุประสงค์เดียวกันมีแนวทางการทำงานร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน มีความรักความผูกพันและมีการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นต้น

จากการศึกษาความหมายของคำว่า “ประชาคม” ประกอบกับองค์ประกอบของคำว่า “ประชาคม” ตามความหมายข้างต้น ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า ประชาคม หมายถึง การรวมกลุ่มของประชาชนในเขตชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เช่น หมู่บ้าน ตำบล ด้วยคุณลักษณะที่หลากหลายมีความรู้สึกเกี่ยวพันเพื่อที่จะทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีการบริหารจัดการอย่างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงต่อกัน

ส่วนประชาคมตำบล คือ การที่คนในเขตตำบลอาจจะรวมถึงคนที่เกี่ยวข้องกับตำบลนั้น ๆ รู้สึกว่ามีอะไรร่วมกัน ซึ่งมีอยู่สองส่วนคือ ส่วนความรู้สึกกับส่วนที่จะมาทำอะไรร่วมกัน

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ได้ให้คำนิยามความหมายของคำว่า “ประชาคม” ไว้ดังนี้

ประชาคม หมายความว่า การรวมตัวกันของชุมชน องค์กรภาครัฐภาคเอกชนและประชาชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ระบบการจัดการที่มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ซึ่งการจัดองค์กรให้เป็นไปตามที่ทางราชการกำหนด

ประชาคมหมู่บ้าน หมายความว่า ประชาคมในเขตหมู่บ้าน

ประชาคมท้องถิ่น หมายความว่า ประชาคมจังหวัดสำหรับเขตองค์การบริหารส่วน

จังหวัด ประชาคมเมืองสำหรับเขตเทศบาล เมืองพัทยาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง ประชาคมตำบล สำหรับเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

เมื่อพิจารณาจากคำนิยาม ความหมายของคำว่า “ประชาคม” ดังกล่าวในเบื้องต้นแล้ว สามารถแยกองค์ประกอบของประชาคม ได้ดังนี้

1. ในส่วนที่เป็นพื้นที่หรืออาณาเขต เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด
2. ในส่วนที่เป็นประชากรหรือกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตพื้นที่
3. กลุ่มประชาชนเหล่านั้นมีความเกี่ยวพันหรือมีความรู้สึกร่วมกัน และ
4. การรวมกลุ่มกันของชุมชนเพื่อกระทำการบางอย่างร่วมกันภายใต้วัตถุประสงค์

เดียวกัน

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาคม ผู้ศึกษาจะนำเอาเฉพาะประชาคมหมู่บ้าน

และประชาคมตำบลมากล่าวถึง รายละเอียดขององค์ประกอบ และบทบาทของประชาคมที่มีส่วน
เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบลดังที่จะได้นำมากล่าวต่อไป (กองราชการส่วนตำบล
กรมการปกครอง. 2543)

2. องค์ประกอบของประชาคม

ชัยยุทธ รัตนประทุมวรรณ (2544 : 19-20) องค์ประกอบของประชาคมที่สำคัญมี
ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน กลุ่มประชาคมจะต้องมองเห็นอนาคตข้างหน้าร่วมกัน รู้และ
เข้าใจร่วมกันถึงทิศทางข้างหน้าที่จะไปด้วยกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน หากมีเช่นนั้นแล้วประชา
สังคมจะไม่มีพลัง ขาดไว้ซึ่งทิศทางและเป้าหมายร่วมกัน
2. การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง การมีส่วนร่วมของคนทุกคน ทุกฝ่าย ย่อมเป็น
เงื่อนไขให้เกิดการเรียนรู้ ตัดสินใจและร่วมลงมือปฏิบัติเพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็น
ร่วมกัน
3. ความเป็นธรรมชาติที่มีใช้การแต่งตั้ง จัดตั้ง ด้วยความเป็นองค์กรของสังคมที่อยู่
นอกเหนือจากการควบคุมของอำนาจรัฐ ประชาคมจึงต้องเกิดขึ้นบนเงื่อนไขของความสำนึกที่จะ
ดำเนินกิจกรรมร่วมกันบนพื้นฐานของการเติบโตอย่างเป็นธรรมชาติ การจัดตั้งหรือแต่งตั้งโดย
อำนาจรัฐย่อมทำให้องค์กรและการดำเนินกิจกรรมขาดอิสระ ในที่สุดจะขาดความยั่งยืนต่อเนื่อง
หรือกล่าวอีกด้านหนึ่งการเกิดและการเจริญเติบโตอย่างเป็นธรรมชาติย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าระดับ
แห่งจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง (Civic Consciousness) จะแสดงศักยภาพในการแก้ไขปัญหา
ร่วมกันที่ซับซ้อนของชุมชนหรือท้องถิ่นได้มากน้อยเพียงใด
4. มีความรัก ความเอื้ออาทร สมานฉันท์ การรวมกลุ่มของประชาคมบนพื้นฐาน
ที่หลากหลายนั้นจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและ
สามัคคี ความรักสมานฉันท์จะเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการร่วมมืออย่างมีพลัง
5. มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ประชาคมจะต้องสร้างและ
สะสมองค์ความรู้ที่สามารถปรับใช้และเรียนรู้เพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา และที่สำคัญกลุ่มประชาคม
จะต้องมีศักยภาพและความสามารถพอที่จะแสวงหาความรู้
6. มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือทำกิจกรรมร่วมกัน การเรียนรู้ร่วมกันของคน
ในสังคม จะช่วยให้เกิดพลัง “เกิดปัญญาหมู่” “เกิดใจหมู่” การก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
จำเป็นต้องอาศัยเทคนิควิธีการบรรยายหลากหลาย สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่แต่ละกลุ่ม
ซึ่งจะต้องมีการคิดร่วมกัน

7. มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง มีเครือข่ายความร่วมมือ การสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้สังคมเติบโตขยายตัวอย่างมั่นคง การสื่อสารจะไม่ใช่เป็นการสั่งการในแนวดิ่ง แต่จะเป็นการสื่อสารในแนวราบ ดังนั้นการคิดค้นรูปแบบการสื่อสารและการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ นับเป็นสิ่งสำคัญต่อประชาชนอย่างยิ่ง

8 มีระบบการจัดการที่ดีมีคุณภาพ จุดอ่อนของภาคสังคม คือความสามารถในการจัดการ การเติบโตของภาคธุรกิจที่มีความเข้มแข็ง มีพลังก็เพราะมีระบบการจัดการที่ดี ดังนั้นการสร้างประชาสังคมจะต้องวางอยู่บนพื้นฐานของการจัดการที่ดี การจัดการที่ดีทั้งองค์กระบวนและประสิทธิภาพของทั้งคนและทั้งองค์กร

กองราชการส่วนตำบล กรมการปกครอง (2543 : 20-22) ประชาคมตามแนวคิดของกรมการปกครอง ได้กำหนดองค์ประกอบและบทบาทของประชาคม ไว้ดังนี้

1. ประชาคมหมู่บ้าน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน 3 คน และตัวแทนฝ่ายกลุ่มประชาชน ได้แก่ ผู้แทนกลุ่มอาชีพ ผู้แทนกลุ่มเกษตรกรก้าวน้ำ ปราชญ์หมู่บ้าน ผู้แทนกลุ่มแม่บ้าน พระที่ชาวบ้านศรัทธา ครูโรงเรียนในหมู่บ้าน 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) อาสาพัฒนาชุมชน อาสาสมัครประชาสงเคราะห์ สมาชิก อปพร. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน) ผู้แทนธุรกิจที่อยู่ในหมู่บ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้แทนเครือข่ายการเงินของชุมชน (ถ้ามี) ฯลฯ รวมแล้วมีจำนวน 5-10 % ของจำนวนประชากรในหมู่บ้าน โดยมีการเลือกประธานและเลขานุการประชาคมหมู่บ้านอย่างละ 1 ตำแหน่ง จากผู้แทนฝ่ายกลุ่มประชาชน และได้กำหนดบทบาทประชาคมหมู่บ้านไว้ดังนี้

- 1.1 กำหนดปัญหาแนวทางแก้ไขและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านเพื่อเสนอในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลและแผนพัฒนาอำเภอ
- 1.2 เป็นองค์กรตรวจสอบการดำเนินงานตามโครงการและรายงาน องค์กรบริหารส่วนตำบลและอำเภอ
- 1.3 ทำหน้าที่คอยตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และรายงานให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อแก้ไขได้ทันที่
- 1.4 นำปัญหาในหมู่บ้านไปหารือในที่ประชุมประชาคม
- 1.5 เป็นเวทีให้ความเห็นกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญ
- 1.6 คัดเลือกผู้แทนประชาคมไปร่วมเป็นประชาคมตำบล

2. ประชาคมตำบล ประกอบด้วย ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนของประชาคมหมู่บ้าน ๆ ละ 10 % แต่ไม่น้อยกว่า 7 คน ได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภา

องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนฝ่ายกลุ่มประชาคมหมู่บ้านคัดเลือกโดยให้มีประธานและเลขานุการประชาคมตำบลอย่างละ 1 ตำแหน่ง เลือกจากผู้นำฝ่ายกลุ่มประชาชนกำหนดให้มีบทบาทดังนี้

2.1 วิเคราะห์ปัญหาในภาพรวมของตำบลและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเพื่อเสนอในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลและแผนพัฒนาอำเภอ

2.2 เป็นองค์กรตรวจสอบการดำเนินงานตามโครงการและรายงานอำเภอทราบ

2.3 ทำหน้าที่คอยตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลและรายงานให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อแก้ไขได้ทันที่

2.4 นำปัญหาในหมู่บ้านไปหารือในที่ประชุมประชาคมตำบล

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของประชาคม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น การที่ประชาชนมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ความเป็นธรรมชาติที่มีใช้ การแต่งตั้ง มีความรักความเอื้ออาทรสมานฉันท์ มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือทำกิจกรรมร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง และมีระบบการจัดการที่ดีมีคุณภาพ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

1. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน

1.1 ความหมายของการวางแผน

อนันต์ เกตุวงศ์ (2543 : 1) ได้กล่าวว่า การวางแผน (Planning) มาจากคำภาษาละตินว่า แพลนัม ซึ่งหมายถึง พื้นี่ราบ (Flat surface) และได้นำมาใช้ในภาษาอังกฤษ เมื่อศตวรรษที่ 17 โดยพจนานุกรมออกฟอร์ด (Oxford Dictionary) ตามความหมายของพื้นี่ราบ หมายถึง การกำหนดแบบฟอร์มในทางราบ เช่น แผนที่และแบบพิมพ์เขียว (Blueprint) ของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

ธงชัย สันติวงษ์ (2540 : 52) ให้ความหมายของการวางแผน คือ กระบวนการซึ่งบุคคลหรือองค์กรทำการตัดสินใจไว้ล่วงหน้า เกี่ยวกับงานบางอย่างที่จะกระทำในอนาคต กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ที่เป็นชุดกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน

พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ (2541 : 37) การวางแผน หมายถึง กระบวนการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal) ที่ต้องการบรรลุในช่วงเวลาข้างหน้ารวมทั้งกำหนดแนวทางหรือวิธีการที่

จะต้องกระทำเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยทั่วไป ซึ่งจะเป็นการตอบคำถามว่าจะทำอะไร (What) ใครเป็นผู้กระทำ (Why) ใครบ้างเป็นผู้กระทำ (Who) จะกระทำเมื่อใด (When) จะกระทำที่ไหน (Where) และกระทำอย่างไร (How) ส่วนคำถามที่ถามว่าทำไมจึงต้องทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (Why) เป็นคำถามที่ต้องตอบภายหลังจากสิ้นสุดการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการแล้ว การวางแผนจึงเป็นจุดเชื่อมต่อการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ

ถวัลย์รัฐ วรเทพพุดพิงษ์ (2543 : 67) ได้ให้อธิบายว่า แผนเป็นการเตรียมการและตัดสินใจในปัจจุบันเพื่อกระทำในอนาคตโดยการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อให้ดำเนินการตามแผนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ปิยนุช แสงวรุ (2544 : 27) กล่าวว่า การวางแผน คือ การตัดสินใจล่วงหน้าในการเลือกทางเลือกที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์หรือวิธีการกระทำ

สรุป การวางแผน หมายถึง การกำหนดทิศทาง การดำเนินงานในอนาคต เริ่มต้นตั้งแต่การเตรียมการ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผล ภายใต้นิยามที่ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และทำเมื่อใด การวางแผนจะต้องมีการพิจารณาข้อมูลสารสนเทศตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และข้อมูลที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อมาบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร

1.2 ความสำคัญของการวางแผน

1.2.1 ความสำคัญของการวางแผนที่มีต่อการบริหาร อาจสรุปได้ดังนี้ (พนม ทินกร ณ อยุธยา. 2542 : 15)

- 1) ทำให้การบริหารงานขององค์กรมีจุดหมายและแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน
- 2) ทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีระบบมีกระบวนการที่แน่นอน ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3) ทำให้เกิดการประสานงานดำเนินงานและลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน

1.2.2 ความสำคัญของการวางแผนสรุปได้ว่า (อนันต์ เกตุวงศ์. 2543 : 17)

- 1) เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งทุกคนจะต้องดำเนินการหรือระบุไว้เป็นลำดับแรก จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าการวางแผนเป็นสิ่งสำคัญ
- 2) ช่วยให้ผู้บริหารป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้
- 3) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม การเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่าง ๆ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การวางแผนจะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปอย่างเหมาะสม
- 4) การใช้ทฤษฎี หลักการ เหตุผล ตลอดจนตัวเลข สถิติและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการพิจารณาจะช่วยให้แผนมีความถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น

5) การวางแผนเป็นเรื่องของการจัดเตรียมล่วงหน้า เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์วิธีการทำงาน ขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ จะถูกกำหนดขึ้นและมีการตัดสินใจเอาทางเลือกที่เหมาะสม

6) การวางแผนเป็นหลักและแนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติตามแผนได้อย่างดี สามารถทำให้การทำงานได้ผลถูกต้อง มีประสิทธิภาพและมีความเป็นไปได้สูง

1.3 กระบวนการวางแผน

กรรณก ทิพรส (2545 : 52) กล่าวถึงกระบวนการวางแผนประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ ขั้นตอนแรกที่สำคัญของการวางแผนคือการกำหนดวัตถุประสงค์ ได้แก่ การกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการหรือผลสำเร็จในอนาคตที่เราปรารถนา การกำหนดวัตถุประสงค์จะทำให้เราทราบว่าเราจะไปคือทางไหน
2. การกำหนดทางเลือกจากทางเลือกหลายทาง เมื่อมีการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การแล้ว ผู้บริหารควรที่จะกำหนดทางเลือกหลาย ๆ ทาง ซึ่งทางเลือกเหล่านั้นจะทำให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้
3. การกำหนดข้อเสนอในแต่ละทางเลือก ในขั้นตอนนี้จะต้องกำหนดข้อเสนอในแต่ละทางเลือก เพื่อเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของทางเลือกที่สามารถปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด เป็นการประเมินผลทางเลือกแต่ละทาง วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ของแต่ละทางเลือก เพื่อที่จะได้ทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับการปฏิบัติงาน
5. การปรับเปลี่ยน ก่อนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติผู้บริหารจะต้องทำการปรับเปลี่ยนทั้งระยะยาวและระยะสั้น เพื่อให้เหมาะสมและมีความสมบูรณ์มากที่สุด
6. การปฏิบัติตามแผน เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวางแผน หลังจากการปรับเปลี่ยนแล้วก็นำไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารจะต้องทำการควบคุมให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้ พร้อมทั้งทำการประเมินผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติงานตามแผน หากมีข้อบกพร่องก็ทำการทบทวนแผน ซึ่งระยะเวลาการทบทวนแผนอย่างน้อยไตรมาสละหนึ่งครั้ง

1.4 ประเภทของการวางแผน

อุทัย บุญประเสริฐ (2540 : 65) การจำแนกการวางแผนนั้นมีหลายประเภท ได้แก่

1. แผนที่แบ่งด้วยระยะเวลา ตามปกติมีอยู่ 3 ประเภท คือ แผนระยะสั้น (Short-range plan) แผนระยะปานกลาง (Medium range plan) และแผนระยะยาว (Long-range plan)

2. แผนที่แบ่งตามขอบเขตของพื้นที่ ที่ครอบคลุมในการปฏิบัตินั้น เช่น แผนที่โลก
แผนที่ภูมิภาค แผนที่ชาติ แผนที่จังหวัด แผนที่อำเภอ แผนที่เทศบาล ฯลฯ

3. แผนเชิงมหภาค-จุลภาค แผนลักษณะนี้มี 2 ประเภท คือ แผนมหภาค (Macro plan) ได้แก่ แผนที่ชาติ แผนการศึกษา ฯลฯ และแผนจุลภาค (Micro plan) ได้แก่แผนเฉพาะเรื่อง
เฉพาะส่วน เฉพาะสถาบัน หรือเฉพาะส่วนย่อย ๆ ของระบบใหญ่

4. แผนตามระดับขององค์การ เช่น แผนระดับชาติ กระทรวง ระดับกรม

5. แผนตามสาขางานในองค์การ แบ่งประเภทของแผนตามสาขาของแต่ละองค์การ
หรือหน่วยงาน จะถือการแบ่งสาขาภายในองค์การนั้นเป็นหลักสำคัญในการจัดทำแผน

6. แผนงานตามลักษณะตัวแผน แบ่งตามลักษณะตัวเนื้อหาของแผนที่ปรากฏใน
ลักษณะใด เช่น แผนที่ เป็นข้อตกลง หรือคำสั่ง เป็นต้น

7. แผนตามโครงสร้างของระบบแผน แบ่งตามขั้นตอน โครงสร้างของระบบแผน
ประกอบด้วย แผน (Plan) แผนงาน (Program) โครงการ (Project) และงาน (Task) หรือ
กิจกรรม (Activity)

1.5 ลักษณะของวางแผนที่ดี

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2548 : 7) ได้กล่าวถึงลักษณะของแผนที่ดี ดังนี้

1. แผนควรมีลักษณะที่เฉพาะมากกว่ามีลักษณะกว้างหรือกล่าว ทั่ว ๆ ไป การที่
เฉพาะถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะก่อให้เกิดความชัดเจน และ โอกาสที่จะเกิดความเข้าใจผิดหรือนำไปใช้
ผิด ๆ นั้นน้อยมากฉะนั้นการจัดทำแผนจะต้องมีลักษณะเฉพาะ เพื่อให้การดำเนินงานตามแผน
เป็นไปอย่างถูกต้อง ไม่ต้องตีความกันในลักษณะต่าง ๆ

2. แผนควรจำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่รู้แล้วและสิ่งที่ยังไม่รู้ให้ชัดเจน ทั้งนี้
เพราะการวางแผนเป็นการคาดการณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคต ฉะนั้นการจำแนกความแตกต่าง
ระหว่างสิ่งที่ไม่รู้และรู้ให้เห็นเด่นชัด จะทำให้ผู้ใช้แผนคำนึงถึงและพิจารณาสิ่งที่ยังไม่รู้ให้
รอบคอบ

3. แผนควรมีการเชื่อมโยงอย่างมีเหตุผลและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ถึงเรื่องนี้นับว่า
มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่การวางแผนจะต้องใช้การคิดวิเคราะห์ การคิดวิจารณ์เป็นฐานใน
การพิจารณาข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและตัดสินใจเลือกแนวทางดำเนินการที่สามารถนำไป
ปฏิบัติได้

4. แผนจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นและสามารถปรับพัฒนาได้ แผนที่นำไปใช้จะต้อง
เหมาะสมกับสภาพการณ์ การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทุกขณะ นอกจากนั้น การดำเนินการ

ต่าง ๆ มักมีตัวแปรต่าง ๆ จำนวนมากที่มีผลกระทบต่อแผน ฉะนั้นแผนที่ดีจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่น และปรับให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

5. แผนจะต้องได้รับการยอมรับจากกระบวนการที่เกี่ยวข้องทั้งนี้เนื่องจากการยอมรับจะนำมาซึ่งความตั้งใจและความร่วมมือเป็นอย่างดีในการนำแผนไปปฏิบัติ ถ้าแผนที่วางนั้นได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องย่อมเป็นผลดีแก่การดำเนินงานขององค์กรเป็นอย่างดี

จากแนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น สรุปได้ว่า การวางแผนเป็นเรื่องของการกำหนดจุดหมายในอนาคตในการที่จะให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร สามารถสร้างองค์กรให้มีศักยภาพ มีความพร้อมอยู่ตลอดเวลา มีทิศทางที่แน่นอนและสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ ได้

1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการกำหนดแผนยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาซึ่งแสดงวิสัยทัศน์ พันธกิจและจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ และนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่น

2. การจัดทำแผนพัฒนาของท้องถิ่น

สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (2543 : 18) กล่าวถึงความสำคัญของแผนพัฒนาองค์กรบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย

2.1 เป็นเงื่อนไขตามกฎหมาย การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรบริหารส่วนตำบล เป็นหน้าที่ขององค์กรบริหารส่วนตำบล ที่จะต้องดำเนินการจัดทำให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายได้แก่ พระราชบัญญัติสภาพตำบลและองค์กรบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 46 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 อนุมาตรา

2.2 วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรบริหารส่วนตำบล

2.2.1 เพื่อกำหนดสภาพการพัฒนาที่พึงประสงค์หรือเป้าหมายการพัฒนาขององค์กรบริหารส่วนตำบลตามความต้องการของประชาชน

2.2.2 เพื่อกำหนดแผนงาน โครงการ/กิจกรรม พัฒนาและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนา

2.2.3 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดสรรทรัพยากร และงบประมาณขององค์กรบริหารส่วนตำบล ได้อย่างทั่วถึง เป็นธรรมและเป็นไปตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วน

- 2.2.4 เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานการปฏิบัติกับหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่
- 2.3 ประโยชน์ของแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล
- 2.3.1 ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีทิศทางพัฒนาที่ชัดเจน
- 2.3.2 ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีแผนงาน โครงการตามความต้องการ
ของประชาชน
- 2.3.3 ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถใช้แผนพัฒนาเป็นแนวทางใน
การจัดทำข้อบังคับงบประมาณ
- 2.3.4 ทำให้การพัฒนาในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ซ้ำซ้อนกับ
หน่วยงานหรือส่วนราชการอื่น
- 2.3.5 ทำให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้าว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนิน
กิจกรรมอะไรบ้าง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของ องค์การ
บริหารส่วนตำบลให้เป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส

3. องค์การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ตามระเบียบ
กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ได้แก่

3.1 คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ กำหนดแนวทางการ
พัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบาย
รัฐบาล แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ ผังเมือง ปัญหาของท้องถิ่นและปรีกษาหารือเกี่ยวกับ
การพัฒนาท้องถิ่น

3.2 คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วน
ตำบล มีหน้าที่จัดทำร่างแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวทางที่คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหาร
ส่วนตำบลกำหนด

การบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและ
วัฒนธรรม ตามอำนาจหน้าที่ ที่กำหนดไว้ ทั้งเป็นอำนาจหน้าที่ ที่อาจทำได้พิจารณาจากมาตรา
66,67 และ 68 แห่ง พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537
(แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 6 พ.ศ. 2552) ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวจะต้องจัดทำเป็นแผนพัฒนา
ท้องถิ่น เพื่อเสนอผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพิจารณาอนุมัติให้ประกาศบังคับใช้ต่อไป

4. การร่วมกันจัดทำแผนพัฒนา

หลังจากที่ องค์การบริหารส่วนตำบลและประชาคมได้ร่วมกันคิดกำหนด วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ซึ่งเปรียบเสมือนได้กำหนดแผนงาน โครงการต่าง ๆ ซึ่งสามารถให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมี 3 ลักษณะ คือ

4.1 องค์การบริหารส่วนตำบลแต่งตั้งผู้แทนชุมชน กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มอื่น ๆ เข้ามาเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการพิจารณา ความเหมาะสมของแผนงานและโครงการ

4.2 องค์การบริหารส่วนตำบลเปิดโอกาส ให้ชุมชนระดับหมู่บ้านหรือกลุ่ม ต่าง ๆ ในท้องถิ่นไปเสนอแผนงาน/โครงการที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของกลุ่มหรือ ชุมชนนั้น เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้พิจารณาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดเป็นแผนงาน/ โครงการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

4.3 ประชาชนได้รับรู้ ตรวจสอบ และแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อ แผนงาน/โครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งระยะสั้น ระยะปานกลาง โดยการจัดให้มีการ รับฟังความคิดเห็นต่อ ร่างแผนพัฒนา ก่อนเสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเห็นชอบ

5. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามและประเมินผล แผนพัฒนา

การนำแผนพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะกิจกรรม/โครงการที่ใช้งบประมาณ จะต้องผ่านกระบวนการจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณ และได้รับความเห็นชอบจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และได้รับอนุมัติจากนายอำเภอก่อน โดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วม ตรวจสอบดังนี้

5.1 การร่วมปฏิบัติ ให้กลุ่มต่าง ๆ หรือประชาชนที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา เข้าร่วมดำเนินตามโครงการในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ให้กลุ่มเป็น ผู้ดำเนินการเอง เป็นต้น

5.2 ให้ประชาชนได้ตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ เป็นไปด้วยความถูกต้อง โปร่งใส โดยผู้แทนชุมชนตามข้อเสนอของประชาคม ร่วมเป็นกรรมการ ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพัสดุขององค์การบริหาร ส่วนตำบล พ.ศ. 2538

5.3 การติดตามประเมินผล การเปิดโอกาสให้ประชาชน ร่วมปฏิบัติงาน ทำให้ ทราบความก้าวหน้าของโครงการ ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงาน นอกจากนั้นหลังสิ้น

ปีงบประมาณ องค์การบริหารส่วนตำบลควรจะได้จัดประชุมประชาคมเพื่อชี้แจงผลการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ประเมินผลประโยชน์ที่ได้รับจริง

6. ประเภทของแผนพัฒนาท้องถิ่น

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 กำหนดประเภทของแผนพัฒนา ไว้ 2 ประเภท ดังนี้

6.1 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา หมายความว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจและจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาอำเภอ

6.2 แผนพัฒนาสามปี หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่อง และเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลาสามปีโดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี ซึ่งการจัดทำแผนพัฒนาสามปี จะมีความเชื่อมโยงกับการจัดทำงบประมาณประจำปีอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการจัดทำงบประมาณในระบบมุ่งเน้นผลงาน

ดังนั้น การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นจึงถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งจะต้องจัดทำ เพื่อกำหนดจุดหมายในอนาคตโดยกำหนดกรอบการพัฒนาบนพื้นฐานของแต่ละท้องถิ่นตามความเหมาะสม โดยร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นในการกำหนดทิศทางพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

7. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนขององค์การบริหารส่วนตำบลกำพี้

องค์การบริหารส่วนตำบลกำพี้ (2554 : 2-34) กล่าวความเป็นมาของแผนพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลกำพี้มีลักษณะดังต่อไปนี้

การวางแผนการพัฒนาเป็นการมองไปข้างหน้าอาจเป็นช่วงสั้น ระยะปานกลางหรือระยะยาว เป็นกระบวนการกำหนดการใช้ทรัพยากรขององค์กร โดยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าให้บรรลุภารกิจ วัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็น อยู่ของประชาชนในอนาคต

การที่ท้องถิ่นจะพัฒนาไปในทิศทางใด จำเป็นต้องมีการกำหนด วิสัยทัศน์ หรือภาพในอนาคตและแปลงมาสู่การปฏิบัติ ดังนั้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย จึงได้ปรับปรุงระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น พ.ศ. 2541 มาเป็นระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 และได้กำหนดการวางแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ 2 ประเภท คือ

1. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา เป็นแผนพัฒนาระยะยาว
2. แผนพัฒนาสามปี เป็นแผนพัฒนาแบบหมุนเวียน (Rolling Plan) ที่ต้องมีการทบทวนทุกปี ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

7.1 แผนพัฒนาท้องถิ่น

7.1.1 ลักษณะของแผนพัฒนาท้องถิ่น

แผนพัฒนาสามปีเป็นการแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยมีหลักคิดว่า ภายใต้ยุทธศาสตร์พัฒนาหนึ่ง ๆ จะมีแนวทางการพัฒนาได้มากกว่าหนึ่งแนวทางและภายใต้แนวทางการพัฒนาหนึ่ง จะมีโครงการ / กิจกรรมได้มากกว่าหนึ่งโครงการ/กิจกรรมที่จะต้องนำมาดำเนินการ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการในแต่ละยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งจะมีผลต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย จุดมุ่งหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนและวิสัยทัศน์ในที่สุด นอกจากนั้น แผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นแผนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับงบประมาณรายจ่ายประจำปี กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ในการวางแผนพัฒนาเป็นเครื่องมือในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีไปจัดทำงบประมาณ เพื่อให้กระบวนการจัดทำงบประมาณเป็นไปด้วยความรอบคอบ และผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

แผนพัฒนาท้องถิ่น มีลักษณะกว้าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นเอกสารที่แสดงความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา
- 2) เป็นเอกสารที่แสดงแนวทางการพัฒนาและวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนและมีลักษณะเฉพาะเจาะจงที่ดำเนินการในช่วงระยะเวลาสามปี
- 3) เป็นเอกสารที่แสดงโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาที่จะดำเนินการเป็น
- 4) เป็นเอกสารที่จะแสดงความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากับงบประมาณรายจ่ายประจำปี

7.1.2 วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

- 1) เป็นการเตรียมโครงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้อยู่ในลักษณะที่พร้อมจะบรรจุในแผน

2) เพื่อนำแผนงานและโครงการที่เตรียมไว้ นำไปบรรจุในข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีและนำไปปฏิบัติได้ทันทีเมื่อได้รับการจัดสรรงบประมาณ

3) เพื่อแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงและสอดคล้องกัน ระหว่างแผนพัฒนาระยะปานกลางและการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี

4) เพื่อแสดงจุดมุ่งหมายและแนวทางการพัฒนาช่วงระยะเวลาสามปี ว่าเป็นอย่างไร

7.1.3 ขั้นตอนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ข้อ 17 และข้อ 18 โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1) คณะกรรมการพัฒนา อบต.ร่วมกับประชาคมท้องถิ่นกำหนดประเด็นหลักการพัฒนา ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา รวมทั้งสอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของประชาคมและชุมชน

2) คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรวบรวมประเด็นหลักการพัฒนา ปัญหา ความต้องการและข้อมูลนำมาจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปีเสนอคณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

3) คณะกรรมการพัฒนา อบต. พิจารณาร่างแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเสนอผู้บริหารท้องถิ่น

4) ผู้บริหารท้องถิ่นนำร่างแผนพัฒนาท้องถิ่นเสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้ความเห็นชอบก่อนแล้วผู้บริหารจึงพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

แผนพัฒนาท้องถิ่นให้จัดทำและทบทวนให้แล้วเสร็จภายในเดือนมิถุนายนก่อนงบประมาณประจำปี ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจขยายเวลาการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแล้วรายงานกระทรวงมหาดไทยทราบ สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดให้เป็นอำนาจของนายอำเภอแล้วแจ้งจังหวัดเพื่อรายงานกระทรวงมหาดไทยทราบ

7.1.4 ประโยชน์ของแผนพัฒนาท้องถิ่น

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้พิจารณาอย่างรอบคอบให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างแนวทางการดำเนินงานต่าง ๆ ที่อาจมีความเชื่อมโยงและส่งผลทั้งในเชิงสนับสนุน และเป็นอุปสรรคต่อกัน เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำมาตัดสินใจกำหนดแนวทางการดำเนินงานและใช้ทรัพยากรการบริหารของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะสูงสุดดังต่อไปนี้

1) บรรลุจุดมุ่งหมาย (Attention of Objectives) การวางแผนทุกครั้งจะต้องมีจุดมุ่งหมายปลายทางเพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การกำหนดจุดมุ่งหมายจึงเป็นงานขั้นแรกของการวางแผน ถ้าจุดมุ่งหมายที่กำหนดมีความแจ่มชัดก็จะช่วยให้การบริหารแผนมีทิศทางมุ่งตรงไปยังจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างสะดวกและเกิดผลดี

2) ประหยัด (Economical Operation) การวางแผนเกี่ยวข้องกับการใช้สติปัญญาเพื่อคิดวิธีการให้องค์กรบรรลุถึงประสิทธิภาพ เป็นการใช้งานในฝ่ายต่าง ๆ มีการประสานงานกันดีกิจกรรมที่ดำเนินอยู่มีความต่อเนื่อง

3) ลดความไม่แน่นอน (Reduction of Uncertainty) การวางแผนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคต การวางแผนที่มีประสิทธิภาพที่การคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตและหาแนวทางพิจารณาป้องกันเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นไว้แล้ว

4) เป็นเกณฑ์ในการควบคุม (Basis of control) แผนกำหนดจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการปฏิบัติงานในหน้าที่การควบคุม

5) ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและการสร้างสรรค์ (Encourages innovation and Creativity) การวางแผนเป็นพื้นฐานด้านการตัดสินใจ และเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ (นวัตกรรม) และความคิดสร้างสรรค์

6) พัฒนาแรงจูงใจ (Improves Motivation) ระบบการวางแผนที่ดีจะเป็นการปองชี้ให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจในการทำงานของผู้บริหาร

7) พัฒนาการแข่งขัน (Improves Competitive Strength) การวางแผนที่มีประสิทธิภาพ ทำให้องค์กร มีการแข่งขันกันมาก ทั้งนี้เพราะการวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการขยายขอบข่ายการทำงาน

8) ทำให้เกิดการประสานงานที่ดี (Better Coordination) การวางแผนได้สร้างความมั่นใจในเรื่องเอกภาพที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดวางไว้ไปที่จุดมุ่งหมายเดียวกัน มีการประสานงานในฝ่ายต่าง ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในงานแต่ละฝ่าย

7.1.5 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ หมายถึง รูปแบบการทำงานหรือวิธีการทำงานที่จะนำไปดำเนินการเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ ยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นต้องมีความสอดคล้องกันกับพันธกิจที่กำหนดไว้ ข้อความพันธกิจ 1 ข้อ สามารถกำหนดยุทธศาสตร์หลักที่สอดคล้องกันได้มากกว่า 1 ยุทธศาสตร์ และยุทธศาสตร์หลัก 1 ข้อ สามารถกำหนดยุทธศาสตร์ย่อยได้ตามที่ต้องการ ยุทธศาสตร์ย่อยนี้เรียกว่า แนวทางการพัฒนาซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง

และมีความชัดเจน แนวทางการพัฒนา 1 ข้อ อาจกำหนดกลยุทธ์ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงานที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 มี พันธกิจ 3 ข้อ มียุทธศาสตร์หลัก 7 กลุ่มยุทธศาสตร์ และยุทธศาสตร์หลักแต่ละกลุ่ม ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ย่อยอีกจำนวนหนึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลกำพี้ กำหนดพันธกิจไว้ 7 ข้อ และแปลงพันธกิจให้เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จได้

ยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนา ขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ที่กำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาเพื่อให้ท้องถิ่นบรรลุสถานภาพที่ปรารถนาในอนาคตหรือวิสัยทัศน์ และบรรลุภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลที่กำหนดไว้ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น มีลักษณะเป็นการวางแผนยุทธศาสตร์อันเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์การบริหารส่วนตำบล

การวางแผนยุทธศาสตร์ มีความสำคัญต่อองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้มุ่งสู่สภาพการณ์อันพึงประสงค์ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดยสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้บังเกิดผล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลกำพี้ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ดังนี้

7.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลกำพี้

องค์การบริหารส่วนตำบลกำพี้ ได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ระยะ 5 ปี ตามแนวทางการกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยวิเคราะห์จากภารกิจและอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมาย และวิสัยทัศน์การพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลกำพี้ รวมทั้งให้ครอบคลุมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้

7.2.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วย การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการและโครงสร้างพื้นฐาน ดังนี้

1) การพัฒนาการใช้ที่ดิน ส่งเสริมให้มีการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องตามศักยภาพที่มีอยู่หรือ ทำการฟื้นฟูที่ดินว่างเปล่า ให้มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม

2) การสร้างและบูรณะสาธารณูปการ เพื่อทำการก่อสร้างปรับปรุงและบูรณะสาธารณูปการพื้นฐานอันพึงมีในชุมชน ซึ่งได้แก่ ถนนหนทาง ทางเดินเท้า ท่อระบายน้ำ สะพานไฟฟ้าสาธารณะและการจัดการจราจร เพื่อบริการแก่ประชาชน ธุรกิจและราชการทุกฝ่าย อันจะส่งเสริมให้เกิดความเจริญเป็นนิคมแก่ผู้อยู่อาศัย

3) การพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อการอุปโภค บริโภค เพื่อจัดเสนาบริการด้านน้ำดื่มและน้ำใช้ให้แก่ประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนได้ใช้ เพื่อความสะดวกในการดำรงชีพหรือเพื่อดำเนินกิจการ

7.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

- 1) การส่งเสริมการกระจายรายได้แก่ประชาชน
- 2) การส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้แก่ประชาชน

7.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคม มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

- 1) การป้องกันรักษาและส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน
- 2) การสุขภาพิบาลชุมชนและสถานที่
- 3) การส่งเสริมการศึกษาและวัฒนธรรมในชุมชน
- 4) การส่งเสริมสวัสดิการและนันทนาการ

7.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเมือง การบริหารจัดการที่ดี มีแนวทางการพัฒนา

ดังนี้

- 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2) การส่งเสริมความรู้ความสนใจเกี่ยวกับกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 3) การปรับปรุงและพัฒนาบุคลากร
- 4) การปรับปรุงและพัฒนารายได้องค์การบริหารส่วนตำบล
- 5) การปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้และสถานที่ปฏิบัติงาน
- 6) การปรับปรุงระเบียบ ทะเบียน และเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 7) การรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของชุมชน
- 8) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

7.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการ

พัฒนาดังนี้

- 1) การสร้างจิตสำนึกและตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม

- 2) การเฝ้าระวังและป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) การบำบัดและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4) การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7.6 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

พัฒนาเด็กเล็ก

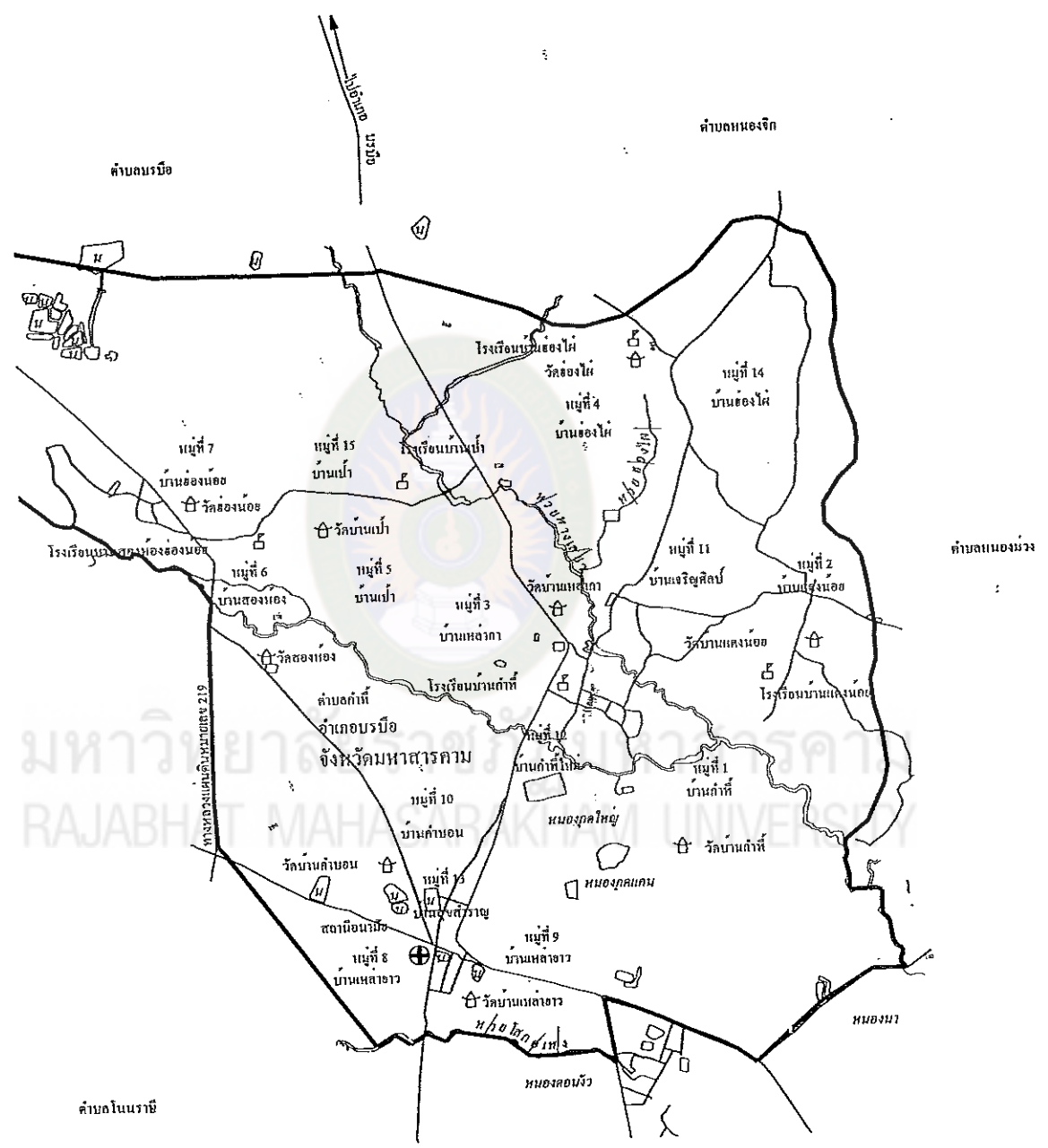
- 1) สนับสนุนค่าอาหารกลางวันและอาหารเสริม(นม)ให้แก่โรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 2) สืบสานและอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 3) จัดงานส่งเสริมประเพณีลอยกระทงและประเพณีแห่เทียนพรรษา
- 4) สนับสนุนในการจัดซื้อครุภัณฑ์ในการศึกษาเช่นเครื่องคอมพิวเตอร์
- 5) สนับสนุนในการจัดงานวันเด็กสำหรับ โรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 6) โครงการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานสำคัญของท้องถิ่น

1.1 ที่ตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลคำที่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ตั้งห่างจากที่ว่าการอำเภอบรบือ ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 12 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลอื่นๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลหนองจิก	อำเภอบรบือ
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลคอนจัว	อำเภอบรบือ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลหนองม่วง	อำเภอบรบือ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลโนนราษี	อำเภอบรบือ

1.2 เนื้อที่ลำและพื้นที่ป่าไม้

มีพื้นที่ในเขตรับผิดชอบประมาณ 45 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 28,125 ไร่ และพื้นที่ป่าไม้ของตำบลคำที่จะมีป่าเบญจพรรณดั้งเดิมและป่าชุมชนแบบพัฒนา มีเนื้อที่ 794 ไร่ อยู่ในหมู่ที่ 1,12,5,15,2,13,4,6,7 และหมู่ที่ 10 ซึ่งมีพื้นที่ป่าบางแห่งได้ใช้ประโยชน์เป็นอาหารธรรมชาติตามฤดูกาลของชุมชน

1.3 ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลคำที่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 150 – 300 เมตร สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย บางแห่งมีดินลูกรัง พื้นที่ส่วนมากของตำบลประกอบอาชีพทำนา ส่วนพื้นที่ราบสูงมีการปลูกพืชไร่

1.4 เขตการปกครอง

องค์การบริหารส่วนตำบลคำที่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 หมู่บ้าน รวม 1,682 ครัวเรือน ดังนี้

หมู่ที่ 1	บ้านคำที่	จำนวน 79	ครัวเรือน
หมู่ที่ 2	บ้านแดงน้อย	จำนวน 146	ครัวเรือน
หมู่ที่ 3	บ้านเหล่ากา	จำนวน 94	ครัวเรือน
หมู่ที่ 4	บ้านฮ่องไผ่	จำนวน 122	ครัวเรือน
หมู่ที่ 5	บ้านเป่า	จำนวน 107	ครัวเรือน
หมู่ที่ 6	บ้านสองห้อง	จำนวน 136	ครัวเรือน
หมู่ที่ 7	บ้านฮ่องน้อย	จำนวน 153	ครัวเรือน
หมู่ที่ 8	บ้านเหล่ายาว	จำนวน 149	ครัวเรือน
หมู่ที่ 9	บ้านเหล่ายาว	จำนวน 129	ครัวเรือน
หมู่ที่ 10	บ้านคำบอน	จำนวน 49	ครัวเรือน

หมู่ที่ 11	บ้านเจริญศิลป์	จำนวน 51	ครัวเรือน
หมู่ที่ 12	บ้านคำพิ	จำนวน 113	ครัวเรือน
หมู่ที่ 13	บ้านสุขสำราญ	จำนวน 116	ครัวเรือน
หมู่ที่ 14	บ้านส่องไผ่	จำนวน 75	ครัวเรือน
หมู่ที่ 15	บ้านเป่า	จำนวน 163	ครัวเรือน

1.5 ท้องถิ่นอื่นในตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลคำพิ ไม่มีท้องถิ่นอื่นใดในตำบล

1.6 ประชากร

องค์การบริหารส่วนตำบลคำพิ มีประชากรทั้งสิ้น 6,902 คน มีครัวเรือนทั้งหมด 1,682 ครัวเรือน รวมเป็น 15 หมู่บ้าน แยกเป็นชาย จำนวน 3,455 คน แยกเป็นหญิง จำนวน 3,447 คน รวมทั้งหมด 6,902 คน

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

2.1 อาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเป็นหลักรายได้เฉลี่ยประมาณ 20,000 บาท / ปี รองลงมาคือ รับจ้าง รับราชการและค้าขาย

2.2 หน่วยธุรกิจในเขต อบต.คำพิ

ปั้มน้ำมัน	จำนวน	-	แห่ง
โรงสีข้าว	จำนวน	37	แห่ง
บริษัทการค้าหลักทรัพย์	จำนวน	1	แห่ง
โรงน้ำแข็ง	จำนวน	-	แห่ง
ร้านเสริมสวย	จำนวน	3	แห่ง
ร้านเคาะฟันดี	จำนวน	1	แห่ง
ร้านผลิตและจำหน่ายน้ำมันดิบ	จำนวน	7	แห่ง
ร้านบริการเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในอินเทอร์เน็ต	จำนวน	2	แห่ง
ร้านค้า	จำนวน	53	แห่ง
โรงพิมพ์	จำนวน	1	แห่ง
เต็นท์จำหน่ายรถยนต์มือสอง	จำนวน	1	แห่ง
ร้านซ่อมทั่วไป	จำนวน	6	แห่ง

3. สภาพสังคม

3.1 การศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา	จำนวน 6 แห่ง
โรงเรียนมัธยมศึกษา	จำนวน 1 แห่ง
ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน	จำนวน 3 แห่ง

3.2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา

วัดและสำนักสงฆ์	จำนวน 9 แห่ง
-----------------	--------------

3.3 สาธารณสุข

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบล	จำนวน 1 แห่ง
ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน	จำนวน 15 แห่ง
อัตรการมีและใช้ส้วมราดน้ำ	ร้อยละ 100

3.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สถานีตำรวจภูธรคำพิ	จำนวน 1 แห่ง
--------------------	--------------

4. การบริการพื้นฐาน

4.1 การคมนาคม

ใช้ถนนลาดยาง (รพช.เดิม) เป็นถนนสายหลักในการคมนาคม
ใช้ถนน คสล. สัญจรภายในหมู่บ้าน
มีถนนเชื่อมระหว่างอำเภอบรบือกับอำเภอนาดูน ผ่าน 1 สาย

4.2 การโทรคมนาคม

โทรศัพท์สาธารณะ	จำนวน 15 แห่ง
-----------------	---------------

4.3 การไฟฟ้า

มีไฟฟ้าใช้ครบ	จำนวน 15 หมู่บ้าน
ประชากรมีไฟฟ้าใช้	ร้อยละ 99

4.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ

ลำห้วย จำนวน 2 สาย ได้แก่ ลำน้ำเสียว, ลำห้วยเชียงคำ

บึงหนองอื่นๆ จำนวน 10 แห่ง

4.4.1 หนองกุดใหญ่

4.4.2 หนองสะพัง

4.4.3 หนองห้วยทราย

- 4.4.4 กุดกำแพง
- 4.4.5 หนองคอนปูตา
- 4.4.6 หนองสระวัด
- 4.4.7 สระ โลกสะแบง
- 4.4.8 สระวัดบ้านเหล่ากา
- 4.4.9 สระนา้อย
- 4.4.10 หนองสระอ้าว

4.5 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

ฝาย	จำนวน	7	แห่ง
บ่อบาดาล	จำนวน	31	แห่ง
บ่อน้ำตื้น	จำนวน	11	แห่ง
ถังจางปูน	จำนวน	70	ใบ
ประปาหมู่บ้าน	จำนวน	13	แห่ง

5. ข้อมูลอื่นๆ

5.1 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

ป่าชุมชนแบบดั้งเดิมเนื้อที่ประมาณ จำนวน 695 ไร่ 2 งาน

ป่าชุมชนแบบพัฒนาเนื้อที่ประมาณ จำนวน 48 ไร่ 1 งาน

5.2 มวลชนจัดตั้ง

ลูกเสือชาวบ้าน 1 รุ่น รุ่นละ 150 คน รวม 150 คน

คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน 1 กลุ่ม

คณะกรรมการสตรีระดับหมู่บ้าน 1 กลุ่ม

คณะกรรมการศูนย์เยาวชนระดับตำบล 1 กลุ่ม

อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จำนวน 141 นาย

ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนตำบลกำแพง 1 กลุ่ม

6. ศักยภาพในตำบล

6.1. ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล

6.1.1. จำนวนบุคลากรประจำปีงบประมาณ 2554

จำนวนบุคลากร มีทั้งหมด 44 คน ประกอบด้วย

สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล	12 คน
ส่วนการคลัง	7 คน
ส่วนโยธา	5 คน
ส่วนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	19 คน
ส่วนสวัสดิการและสังคม	1 คน

6.1.2 ระดับการศึกษา

ปริญญาโท	3 คน
ปริญญาตรี	28 คน
ประกาศนียบัตรบัณฑิตศึกษา	1 คน
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	6 คน
มัธยมศึกษา	6 คน

7. รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 จำนวน 22,980,890 บาท แยกเป็น

7.1 รายได้จัดเก็บ

หมวดภาษีอากร จำนวน 120,000 บาท

หมวดค่าธรรมเนียม ค่าปรับและใบอนุญาต จำนวน 403,890 บาท

หมวดรายได้จากทรัพย์สิน จำนวน 10,120 บาท

หมวดรายได้เบ็ดเตล็ด จำนวน 53,000 บาท

รวมรายได้จัดเก็บ จำนวน 587,010.00 บาท

7.2. รายได้ที่รัฐบาลเก็บแล้วจัดสรรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หมวดภาษีจัดสรร จำนวน 12,056,960 บาท

รวมรายได้ที่รัฐบาลเก็บแล้วจัดสรรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จำนวน 12,056,960 บาท

7.3 รายได้ที่รัฐบาลอุดหนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หมวดเงินอุดหนุนทั่วไป จำนวน 10,336,920.00 บาท

รวมรายได้ที่รัฐบาลอุดหนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จำนวน 10,336,920.00 บาท รวมรายจ่ายทั้งสิ้น 22,980,890.00 บาท

8. สัณนิษฐานของชุมชนและพื้นที่

พื้นที่ตำบลคำพี่ มีลักษณะเป็นลูกคลื่น เป็นที่ราบและที่ราบสูง อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 170 เมตร พื้นที่ราบลุ่มมีการทำนา พื้นที่ราบสูงมีการทำไร่มันสำปะหลัง ทำไร่ อ้อยและปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

การคมนาคมระหว่างตำบลคำพี่กับอำเภอบริบูรณ์ยังไม่สะดวกเท่าที่ควรเนื่องจากสภาพถนนที่ใช้ในการคมนาคมมีสภาพชำรุด บางครั้งทำให้เกิดอุบัติเหตุเป็นอันตรายต่อร่างกายและทรัพย์สิน ถนนที่ใช้ในการติดต่อกับหมู่บ้านภายในตำบลเป็นถนนลูกรัง การคมนาคมไม่สะดวก โดยเฉพาะในฤดูฝน

ภายในตำบลไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เพื่อใช้ในการเกษตร ไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน ทำให้ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง โดยเฉพาะในปีที่เกิดภาวะฝนแล้งจะทำให้ขาดแคลนน้ำเป็นอย่างมาก

9. ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาของท้องถิ่นนั้นมีความไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละชุมชน เพราะสืบเนื่องจากอิทธิพลจากสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนผู้อาศัยในชุมชนแห่งนั้น ดังมีผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมการพัฒนาของฝ่ายประชาชน ดังนี้

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526 : 25) ได้กล่าวถึง ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่และระบบราชการ มี 2 ด้าน ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับชาวชนบทเองถึงความไม่เป็นปัจเจกบุคคล นอกจากนั้นยังอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ หรือพึ่งพาศักดิ์สิทธิ์ภายนอกจนเกินไป คุณลักษณะของตนเอง เลือกว่าผู้นำที่สามารถอุปถัมภ์ตนเองได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับตัวของเจ้าหน้าที่ และระบบราชการ ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะ ดังนี้

2.1 นโยบายในระบบราชการมักจะมีมาจากเบื้องบน

2.2 การจัดสรรงบประมาณทำมาจากส่วนกลาง คำนี้เฉพาะกิจกรรมที่

ส่วนกลางกำหนด

2.3 ระบบราชการและเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ ขาดการประสานงานและรับปฏิบัติ

เฉพาะนโยบายหลักของหน่วยงาน

2.4 มีความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่ผู้น้อย มักเชื่อว่าตนเองมีฐานะสูงกว่าชาวชนบท

2.5 เจ้าหน้าที่ราชการชอบทำงานสำนักงาน

2.6 ระบบราชการใช้การให้คุณให้โทษ ทำตัวให้พอใจแก่ผู้บังคับบัญชามิได้

ปฏิบัติงานเพื่อชาวชนบทอย่างแท้จริง

จากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่สำคัญในการร่วมดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการร่วมคิดร่วมทำ แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น จะทำให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความยั่งยืนกว่าการดำเนินกิจกรรมที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้วยเหตุนี้การวางแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้แผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแผนที่ตอบสนองต่อปัญหาความต้องการในพื้นที่ให้มากที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พวงทอง โยธาใหญ่ (2545 : 90-91) ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน สำหรับข้อเสนอแนะ พบว่า การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนมากมีความพยายามจะปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2541

เรณู คุปต์ชัยเชียร และคณะ (2545 : 85) ทำศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจ ทักษะคติ และการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ด้านการกำหนดแผนการดำเนินงาน ด้านการดำเนินงาน และด้านการติดตามตรวจสอบ ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมต่อการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่แตกต่างกัน

ชัยยศ ทะไกรราช (2547 : 62) ได้ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชามหมู่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าระดับ

การมีส่วนร่วมของประชาคมในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะแนวทางการพัฒนาแนวใหม่ที่เปลี่ยนแปลงฐานะของประชาชนให้เป็นผู้กำหนดการพัฒนาของตนเองและถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาชุมชนประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศสอดคล้องกับ สัญญาสัญญาวิวัฒน์ (2543 : 34) กล่าวว่า หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาเข้าไปมีส่วนร่วมใน โครงการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินโครงการ ประเมินโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ชาวบ้าน ได้เรียนรู้ทั้งเรื่องที่ทำและเรื่องการทำงานร่วมกัน ซึ่งหาก สมประสงค์แล้วก็จะทำให้คนเกิดการพัฒนาได้ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย และมีลักษณะประนีประนอมชอบคล้อยตามวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลและไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ทำให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในระดับปานกลาง

ทิพย์ภาเวช ฌ เชียงใหม่ (2547 : 80-81) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ทักษะและแนวคิดของสมาชิกประชาคมภาคประชาชนส่วนใหญ่ได้แสดงทักษะและความคิดต่อบทบาทหน้าที่ของประชาคมในการดำเนินงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลว่าเป็นการดำเนินงานที่สะท้อนถึงความต้องการของประชาชน และสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนตรงตามความจริง ตามที่ชุมชนต้องการ เนื่องจากองค์กรประชาคมเป็นเสมือนตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน ที่พร้อมจะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทักษะและแนวคิดจากการสัมภาษณ์สมาชิกประชาคมโดยตำแหน่ง คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ต่อบทบาทประชาคมในการดำเนินงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล

วราพร สือสกุล (2547 : 46-48) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการเตรียมจัดทำแผน ด้านการเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการคัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และด้านการกำหนดจุดหมายและแนวทางการพัฒนาระยะยาว ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ

ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่แตกต่างกัน

พันทิพา พันธสุรินทร์ (2548 : 82-84) ได้ทำการศึกษาคำมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขุ่นใหญ่ อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองขุ่นใหญ่ อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการเตรียมการจัดทำแผน ด้านการกำหนดปัญหาและแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน ด้านการกำหนดและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในระดับตำบล ด้านการกำหนดแนวทางการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล และด้านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองขุ่นใหญ่ อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัญหาและอุปสรรคของการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ที่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ ผ่านมา เนื่องจากไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนทุกกลุ่มทั้ง 5 ชั่นตอน ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาท หน้าที่ของตนเองในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล และขาดวิสัยทัศน์ในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

วาสนา ถิ่นงาม (2548 : 62-64) ได้ศึกษาคำมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบล : ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมและรายช่ออยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านรวบรวมปัญหา/ความต้องการ ด้านขึ้นร่วมปฏิบัติการ ด้านขั้นวิเคราะห์ข้อมูล/สาเหตุปัญหา ด้านขั้นติดตามการดำเนินโครงการ/กิจกรรม ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบล : ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิราวัลย์ วรวงศ์ (2550 : 53-55) ได้ศึกษาคำส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเห็นว่าเทศบาลตำบลเมืองสรวง มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ผลการทดสอบ

สมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ดแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธนากร เรืองฤทธิ์ (2550 : 63) ได้ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลชากบก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง พบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาคมในเขตตำบลชากบกพบว่า การที่ประชาคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เพราะประชาคมต้องการได้รับการตอบสนองความต้องการซึ่งอาจสอดคล้องกับปัญหาหรืออาจไม่สอดคล้องกับปัญหาแต่ประชาคมต้องการพัฒนาในเรื่องที่ตนสนใจ

มัลลิกา เกี้ยวเกิด (2550 : 38) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา : ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย พบว่า การร่วมคิดส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และมีกิจกรรมเข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อค้นหาปัญหาความต้องการของหมู่บ้านอยู่ในระดับมาก การร่วมวางแผนมีกิจกรรมที่ร่วมปานกลางคือการร่วมวางแผนและตรวจสอบโครงการก่อสร้างของ อบต.ว่าโครงการที่บรรจุในแผนพัฒนา อบต.หรือไม่ ส่วนกิจกรรมร่วมเป็นกิจกรรมการเปิดของสอบราคาจัดซื้อจัดจ้างในโครงการที่ อบต. ดำเนินการและร่วมเป็นกรรมการตรวจรับงานจ้างตามโครงการอยู่ในระดับน้อย การร่วมประเมินผลพบว่ามีกิจกรรมมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

วินัย แหม่มซ้อย (2550 : 52) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลทะเลบก อำเภอคอนเจดีย์ สุวรรณบุรี พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากแผนพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ด้านการมีความรู้ความเข้าใจต่อโครงการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ด้านการติดต่อสื่อสารการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยภาพรวม ระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษา

ศุภชัย ศุภศิริ (2550 : 46) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแห่ย์ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยในภาพรวมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ มีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประจำปี

2548 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแห้ง ทั้งในขั้นตอนของการร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหา กำหนดดำเนินการวางแผนจัดทำแผนพัฒนาตำบล การร่วมจัดทำแผนพัฒนา การได้รับรู้ตรวจสอบ และแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแผนงานโครงการพัฒนา การร่วมปฏิบัติติดตามและประเมินผล การจัดการมีส่วนร่วมของประชาคม และการมีส่วนร่วมการได้รับรู้ตรวจสอบและแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแผนงานโครงการพัฒนาแต่หากมองใน 5 ประเด็น ที่ทำการศึกษา จะเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีการร่วมปฏิบัติติดตามและประเมินผลการจัดการมีส่วนร่วมของประชาคม ในระดับน้อย สาเหตุของการไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประจำปี 2548

เอี่ยมอารีย์ เงินใส (2551 : 71) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ(การดำเนินการ) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการพยายามประเมินผลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง กิจกรรมการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า กิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาของ อบต. มากที่สุด คือ การเข้าร่วมประชุมประชาคมหมู่บ้าน รองลงมา คือ การเข้าร่วมประชุมของ คณะกรรมการหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ อื่น ๆ โดยประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมโดยสมัครใจมากที่สุด รองลงมาเป็นการได้รับการแต่งตั้งและการชักชวนจากผู้อื่น เหตุผลของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า หากเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาแล้วจะทำให้การบริหารงานของ อบต. มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สนองตอบความต้องการและแก้ไขปัญหาได้ จะเป็นโอกาสได้ร่วมรับผิดชอบท้องถิ่นของตนเอง

สรุป การมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น คือ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นภายในองค์การบริหารส่วนตำบลทำให้มีคุณภาพที่ดีเพิ่มขึ้น รวมทั้งการสร้างสามัคคีให้แก่ตัวแทนของประชาชนที่ร่วมกันระดมความคิดและทราบถึงปัญหา และอุปสรรคภายในตำบลทำให้หาแนวทางการแก้ไขและปรับปรุงพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น